

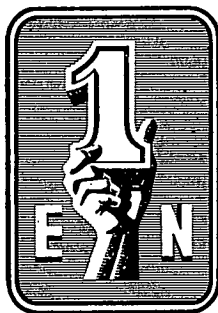
Economisch - Statistische Berichten

47e JAARGANG - 2 MEI 1962 - No. 2335

Adviezen
en bemiddeling
inzake
levensverzekeringen
en
pensioencontracten

R. MEES & ZONEN

ROTTERDAM

EERSTE NEDERLANDSCHE

PENSIOENREGELINGEN

**RISICO-HERVERZEKERING
VAN PENSIOENFONDSEN**

BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN
JOHAN DE WITTLAAN 50 'S-GRAVENHAGE
POSTADRES: POSTBUS 5 TEL. (070) 514351

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON (010) 11.19.80 *

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM-2

WIJNEN UIT ALLE
WIJNPRODUCERENDE LANDEN

BINNEN- EN BUITENLANDS
GEDISTILLEERD

ACCIJNSVRIJE LEVERANTIES
VAN SPIRITUALIËN UIT
ONS ENTREPOT VOOR:

*Uw buitenlandse
relaties of voor Uw
privé- of zakenreizen
naar het buitenland*

Wijnhandel GALL & GALL
Stadhuisplein 25 (naast Corso) Tel. 11 39 54
ROTTERDAM

Met Wijnhandel GALL & GALL

bent U thuis beter uit

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010)
3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12, tel. (010) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam, Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010)
6 93 00, toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgave van
redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H.W. Lambers;
J. Tinbergen; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens
de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

De vijfde internationale tarwe-overeenkomst

Onder auspiciën van de Verenigde Naties werd van 31 januari t/m 10 maart 1962 te Genève een tarwe-conferentie gehouden. Op deze conferentie werden de deelnemende landen het erover eens per 1 augustus 1962 een nieuwe Internationale Tarwe Overeenkomst (I.T.O.) aan te gaan. Aan deze tarwe-overeenkomst nemen voor het eerst 10 exportlanden deel (o.a. de Sowjet-Unie) en 36 importlanden.

Aangezien de structuur van de tarwe-overeenkomst van 1959 - 1962 bevredigend werd geacht, heeft men deze ook voor de nieuwe overeenkomst, behoudens enkele kleine wijzigingen, gehandhaafd; de aard van de belangrijkste verplichtingen van de import- en exportlanden is in beginsel ongewijzigd gebleven: de importerende landen verplichten zich om een bepaald percentage van hun commerciële tarwe-aankopen bij de aangesloten exporterende landen te verrichten tegen prijzen binnen de vastgestelde prijsgrenzen; de exporterende landen verplichten zich om,

indien de prijzen de maximumgrens overschrijden, een hoeveelheid te leveren aan de importerende landen, die gelijk is aan 100 pCt. van de gemiddelde afname van deze landen gedurende een bepaalde basisperiode (nl. gedurende de eerste 4 jaren van de voorafgaande vijfjarige periode) tegen een prijs, die niet hoger is dan de maximumprijs. De waarschijnlijke toetreding van de Sowjet-Unie tot deze overeenkomst heeft tot gevolg, dat aan de nieuwe overeenkomst alle grote tarwe-exporteurs zullen deelnemen. Voor de overige exporteurs verliest hierdoor de procentuele leveringsverplichting aanzienlijk aan betekenis. De onderhandelingen over de prijsgrenzen hebben geleid tot een verhoging van de minimumprijs tot \$ 1,62½ per bushel (huidige tarwe-overeenkomst \$ 1,50); de maximumprijs werd eveneens met \$ 0,12½ verhoogd tot \$ 2,02½ per bushel.

Het totstandkomen van de Gemeenschappelijke Markt voor granen in de E.E.G. maakte het noodzakelijk, bepaalde voorzieningen in de tarwe-overeenkomst op te nemen, die de volledige vrijheid van de handel tussen de

landen van de E.E.G. garanderen. Alhoewel dit streven aanvankelijk op veel tegenstand stuitte, is het uiteindelijk toch gelukt om hiervoor een bevredigende oplossing te vinden. De geldigheidsduur van de overeenkomst is vastgesteld op drie jaren. De ratificatie van de overeenkomst dient plaats te vinden te Washington tussen 19 april en 16 mei 1962.

Drie punten van de tarwe-overeenkomst zijn eigenlijk van belang: dit zijn de verplichtingen van de importerende en exporterende landen en de prijsgrenzen. Op grond van de gewijzigde vraag- en aanbodsituatie en van snel afnemende voorraden van kwaliteitstarwe eisten de exporterende landen oorspronkelijk

een verhoging van \$ 0,25 per bushel. Aanvankelijk waren de importeurs eensgezind in hun standpunt, dat de prijsgrenzen ongewijzigd dienden te blijven. Nadat vooral Canada zich hier tegen verzet had, konden na enige strubbelingen toch de nieuwe prijsgrenzen worden overeengekomen.

Het opmerkelijke van deze overeenkomst is dat de Sowjet-Unie één van de exportlanden is. De overige exportlanden keken eerst wat vreemd op toen dit land zijn voornemen bekend maakte om aan de I.T.O. als exportland deel te nemen. Heeft de Sowjet-Unie hiermee serieuze bedoelingen of is dit land nogmaals van plan om een internationale regeling in de war te sturen? Wij weten het niet. Natuurlijk kunnen de commerciële banden, waar de Sowjet-Unie zich aan gaat vast leggen, de weg zijn naar een vreedzame oplossing van de politieke tweespalt die er nog voortdurend tussen de landen van het Oosten en het Westen heerst. Op dit punt zijn wij echter sceptisch gestemd.

Evenals de vier vorige tarwe-overeenkomsten is de vijfde overeenkomst in feite een multilateraal koopcontract. De landen binden zich nu eenmaal bij voorkeur aan een goederenovereenkomst die geen stringente verplichtingen oplegt en daaraan is het te danken dat wij nu reeds het lustrum van de I.T.O. kunnen vieren.

*s-Gravenhage.

Drs. G. GREIDANUS.

Looptijd	Minimumprijs (\$ per bushel)	Maximumprijs (\$ per bushel)
1949-1953	1,50 a)	1,80
1953-1956	1,55	2,05
1956-1959	1,50	2,00
1959-1962	1,50	1,90
1962-1965	1,62½	2,02½

Prijzen: no. 1 Northern Manitoba tarwe, opgeslagen in Fort William/Port Arthur.
a) Jaarlijkse verlaging met \$ 0,10.

INHOUD

	Blz.		Blz.
De vijfde internationale tarwe-overeenkomst, door Drs. G. Greidanus	403	Vestiging in België; keuze van rechtsvorm, door P. H. Hemeleers en M. Renkin.....	408
De invloed van het kindertal op het tarief van de inkomstenbelasting, door C. P. A. Bakker.....	404	Recente uitlatingen over kernenergie, door Drs. P. H. M. Cremers.....	412
Commerciële economie, toegepast op de politiek in de detailhandel (IV), door Prof. Dr. W. J. van de Woestijne.....	406	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman..	415

De opbouw van het tarief van de inkomstenbelasting werkt sterk in het nadeel van de grote gezinnen. Met de vermindering van de draagkracht door toeneming van het aantal kinderen wordt volstrekt onvoldoende rekening gehouden. Wanneer er ruimte komt om de progressie in het tarief te matigen en de belasting in het algemeen te verlagen, zal dit uit een oogpunt van sociale rechtvaardigheid in de eerste plaats moeten geschieden ten aanzien van de gezinnen met kinderen. Een dergelijke verlichting is op verschillende manieren te bereiken. Indien men verder in aanmerking neemt dat de kinderbijslagen in ons land vergeleken bij die van verschillende Westeuropese landen beslist aan de matige kant zijn, terwijl huurbijslagen voor grote gezinnen hier — in tegenstelling tot het buitenland, — onbekend zijn, dan is het duidelijk dat Nederland in sociaal opzicht een achterstand ten aanzien van de positie der grote gezinnen heeft in te halen. Bij verhoogde welvaart past het niet, nog langer een tarief voor de inkomstenbelasting te handhaven, waardoor de grotere gezinnen relatief te zwaar worden belast.

De invloed van het kindertal op het tarief van de inkomstenbelasting

Bij de opbouw van het tarief van de inkomstenbelasting wordt ter bepaling van het belastingbedrag rekening gehouden met een vaste aftrek op het inkomen per kind. Deze aftrek bedraagt in het huidige tarief circa f. 800 en in het tarief voor 1963 circa f. 900. Anders gezegd: uitgaande van een bepaald inkomen en het bijbehorende belastingbedrag in groep II vindt men hetzelfde belastingbedrag in groep III door per kind het inkomen met f. 800 (resp. f. 900 in 1963) te verhogen. Als een gevolg van de progressie in het tarief ziet men dat bij een gegeven inkomen de belastingvermindering voor elk kind steeds kleiner wordt. Dit blijkt duidelijk uit tabel 1, waarbij — evenals hierna nog verder — is uitgegaan van het huidige tarief.

TABEL 1.

Tariefgroep	f. 12.000		f. 30.000	
	Bedrag der belasting	Vershil t.o.v. voorafg. tariefgroep	Bedrag der belasting	Vershil t.o.v. voorafg. tariefgroep
II	f. 2.215	—	f. 10.434	—
III 1 kind	„ 1.978	f. 237	„ 10.063	f. 371
2 kinderen	„ 1.752	„ 226	„ 9.693	„ 370
3 „	„ 1.531	„ 221	„ 9.327	„ 366
4 „	„ 1.321	„ 210	„ 8.961	„ 366
5 „	„ 1.114	„ 207	„ 8.599	„ 362
6 „	„ 918	„ 196	„ 8.236	„ 363
7 „	„ 725	„ 193	„ 7.877	„ 359
8 „	„ 546	„ 179	„ 7.521	„ 356
9 „	„ 374	„ 172	„ 7.169	„ 352
10 „	„ 216	„ 158	„ 6.815	„ 354

Deze tariefsopbouw werkt sterk in het nadeel van de echte grote gezinnen. Ik spreek hier van „echte”, omdat het verschijnsel niet of in veel mindere mate geldt voor de gevallen, waarin door dubbele of drievoudige kinder-aftrek een fiscaal groot gezin ontstaat. Immers, in het geval van de echte grote gezinnen betekent in het algemeen het overschrijden van de gezinsgrootte van 5 personen (echtpaar + 3 kinderen) een vergroting van de behoefte aan woonruimte met tweede woonkamer, extra verwarming, verlichting enz. Bij de kinderbijslag wordt hiermede enigszins rekening gehouden. Afgezien daarvan betekent elke gezinsvergroting een relatieve verslechtering van de financiële positie van het gezin. De eerste levens-

behoeften in aanmerking genomen blijft er voor de secundaire behoeften per gezinslid steeds minder over. Een goede indruk hiervan krijgt men door te werken met zgn. consumptie-eenheden. Als een praktijknorm geldt dat de behoeften van een kind van 16 jaar op het peil van een volwassene liggen, terwijl voor jongere kinderen de behoeften naar evenredigheid van de leeftijd lager zijn. Dit betekent dat een kind over de periode tussen de geboorte en het bereiken van de 16-jarige leeftijd wat de behoeften betreft gemiddeld voor een halve volwassene kan worden gerekend. De volwassene gerekend voor één consumptie-eenheid, telt het kind gemiddeld voor een halve consumptie-eenheid.

Met behulp van deze norm kan men, uitgaande van een gegeven inkomen voor een echtpaar zonder kinderen = 2 consumptie-eenheden (c.e.), nagaan hoe het beschikbare inkomen per c.e. daalt bij toevoeging van kinderen.

TABEL 2.

Gezinsgrootte	gemiddeld aantal c.e.	aandeel in pCt. per c.e. in verhouding tot echtpaar zonder kinderen
echtpaar zonder kinderen	2	100
echtpaar met 1 kind	2½	80
2 kinderen	3	66,7
3 „	3½	57,2
4 „	4	50
5 „	4½	44,4
6 „	5	40
7 „	5½	36,4
8 „	6	33,3
9 „	6½	30,8
10 „	7	28,6

In tabel 3 is, voor de in tabel 1 opgenomen gegevens berekend, hoe groot het aandeel in het inkomen per c.e. is en hoeveel belasting daarover moet worden betaald. Ter vergelijking is daaraan toegevoegd de belasting welke een ongehuwde over een inkomen gelijk aan genoemd aandeel volgens het — in 1960 verlaagde — tarief moet voldoen.

Uit tabel 3 blijkt — misschien nog duidelijker dan uit tabel 2 — hoe groot de teruggang van het inkomen per c.e. is. Daarbij dient men er rekening mee te houden, dat per kind gemiddeld de helft van het per c.e. berekende aandeel beschikbaar is. Het aandeel per c.e. (volwassene

TABEL 3.

Inkomen		f. 12.000			f. 30.000		
Gezinsgrootte	Aantal c.e.	Aandeel per c.e.	Belasting		Aandeel per c.e.	Belasting	
			per c.e.	ongeh.		per c.e.	ongeh.
echtp. z. k.	2	f. 6.000	f. 1.108	f. 976	f. 15.000	f. 5.217	f. 4.300
echtp. 2 k.	3	„ 4.000	„ 584	„ 470	„ 10.000	„ 3.231	„ 2.235
4	4	„ 3.000	„ 330	„ 265	„ 7.500	„ 2.240	„ 1.395
6	5	„ 2.400	„ 184	„ 158	„ 6.000	„ 1.647	„ 976
8	6	„ 2.000	„ 91	„ 90	„ 5.000	„ 1.254	„ 704
10	7	„ 1.714	„ 31	„ 50	„ 4.286	„ 974	„ 532

of twee kinderen) blijkt in het algemeen zwaarder te worden belast dan een overeenkomstig inkomen voor een ongehuwde.

Als men ervan uitgaat dat een belastingsysteem neutraal moet zijn ten aanzien van het al of niet huwen en het al of niet verwekken van kinderen dan kan uit tabel 3 reeds dadelijk worden geconstateerd, dat het huidige tarief van de inkomstenbelasting in dit opzicht niet neutraal is. Met de vermindering van de draagkracht door toeneming van het aantal kinderen wordt volstrekt onvoldoende rekening gehouden. Wanneer er ruimte komt om de progressie in het tarief te matigen en de belasting in het algemeen te verlagen, zal dit uit een oogpunt van sociale rechtvaardigheid in de eerste plaats moeten geschieden ten aanzien van de gezinnen met kinderen.

Een dergelijke verlichting is op verschillende manieren te bereiken. Het minst ver gaat de methode waarbij het hierboven genoemde vaste aftrekbedrag per kind wordt herzien door dit voor het 4e en volgende kind(eren)-te verhogen bijv. met 50 pCt. Men krijgt dan het beeld als gegeven in tabel 4.

TABEL 4.

Inkomen		f. 12.000		f. 18.000		f. 30.000	
Tariefgroep		huidig tarief	voorstel	huidig tarief	voorstel	huidig tarief	voorstel
		II	.....	f. 2.215	f. 2.215	f. 4.518	f. 4.518
III	2 k.	„ 1.752	„ 1.752	„ 3.909	„ 3.909	„ 9.693	„ 9.693
4	.....	„ 1.321	„ 1.196	„ 3.320	„ 3.130	„ 8.961	„ 8.712
6	.....	„ 918	„ 658	„ 2.748	„ 2.305	„ 8.236	„ 7.628
8	.....	„ 546	„ 199	„ 2.197	„ 1.523	„ 7.521	„ 6.513
10	.....	„ 216	—	„ 1.660	„ 842	„ 6.815	„ 5.419

Een andere oplossing is die waarbij het belastingbedrag wordt verminderd door het verschil in belasting tussen groep III met 2 kinderen en groep III met 3 kinderen als grondslag te nemen voor de aftrek voor volgende kinderen en wel door dit verschil met bijv. 50 pCt. te verhogen. In dat geval wordt het resultaat als in tabel 5.

TABEL 5.

Inkomen		f. 12.000		f. 18.000		f. 30.000	
Tariefgroep		huidig tarief	voorstel	huidig tarief	voorstel	huidig tarief	voorstel
		II	.....	f. 2.215	f. 2.215	f. 4.518	f. 4.518
III	2 k.	„ 1.752	„ 1.752	„ 3.909	„ 3.909	„ 9.693	„ 9.693
4	.....	„ 1.321	„ 1.199	„ 3.320	„ 3.164	„ 8.961	„ 8.778
6	.....	„ 918	„ 535	„ 2.748	„ 2.270	„ 8.236	„ 7.680
8	.....	„ 546	—	„ 2.197	„ 1.376	„ 7.521	„ 6.582
10	.....	„ 216	—	„ 1.660	„ 482	„ 6.815	„ 5.484

Deze oplossing werkt in de meeste gevallen gunstiger voor de grootste gezinnen omdat bij deze methode het hierboven genoemde verschijnsel van een degressieve vermindering van de aftrek aan belasting per kind wordt weggenomen.

Een oplossing van geheel andere aard is die waarbij met handhaving van de bestaande systematiek van het tarief de kinderbijslag fiscaal niet als inkomen wordt aangemerkt. Degenen die geen of onvolledig kinderbijslag ontvangen

zouden dan een fictieve kinderbijslag mogen aftrekken, zoals thans reeds bij de premieheffing voor de A.O.W. en A.W.W. geschiedt. Het resultaat van deze oplossing is gegeven in tabel 6.

TABEL 6.

Inkomen		f. 12.000		f. 18.000		f. 30.000	
Tariefgroep		huidig tarief	voorstel	huidig tarief	voorstel	huidig tarief	voorstel
		II	.....	f. 2.215	f. 2.215	f. 4.518	f. 4.518
III	2 k.	„ 1.752	„ 1.580	„ 3.909	„ 3.663	„ 9.693	„ 9.378
4	.....	„ 1.321	„ 1.021	„ 3.320	„ 2.852	„ 8.961	„ 8.343
6	.....	„ 918	„ 522	„ 2.748	„ 2.060	„ 8.236	„ 7.268
8	.....	„ 546	„ 114	„ 2.197	„ 1.340	„ 7.521	„ 6.219
10	.....	„ 216	—	„ 1.660	„ 702	„ 6.815	„ 5.138

Wanneer men eenmaal de kinderbijslag als element heeft ingevoerd is het een kleine stap te overwegen of ook niet binnen het kader van deze voorziening wijzigingen zouden kunnen worden aangebracht, waardoor deze voorziening in meerdere mate past op de behoeften. Een differentiatie in de hoogte der uitkering naar het inkomen heeft vroeger reeds bestaan, doch is later prijsgegeven. De behoefte aan een dergelijke differentiatie wordt nog wel gevoeld (o.m. omdat de fiscus bij stijgend inkomen een groter aandeel in de vorm van belasting opvoert). Deze behoefte zou sterk verminderen of verdwijnen indien de kinderbijslag fiscaal niet als inkomen zou worden aangemerkt.

Een differentiatie in de hoogte der uitkering naar de leeftijd van de kinderen zou zeker aanbeveling verdienen omdat vooral in de lagere inkomensgroepen velen het verschijnsel van de toeneming van het aantal consumptie-eenheden niet onderkennen of zich niet in staat achten uit de kinderbijslag een deel te sparen voor de tijd dat de kinderen meer kosten meebrengen. Een dergelijke differentiatie zou praktisch kunnen worden bereikt door kinderen van 12 tot 16 jaar zowel voor de kinderbijslag als fiscaal dubbel te tellen. Dit zou men ook voor kinderen boven 16 jaar kunnen doen. Daartegenover zou de drievoudige aftrek voor buitenshuis wonende studerende kinderen kunnen vervallen.

Uit de hierboven gegeven mogelijkheden vloeit een vermindering van de opbrengst der inkomstenbelasting voort. Met de eerste twee oplossingen, welke vooral voor de grote gezinnen van belang zijn, zijn slechts zeer bescheiden bedragen gemoed. Het aantal belastingplichtigen met 4 of meer kinderen bedraagt namelijk slechts circa 6 pCt. van het totaal aantal belastingplichtigen. Indien de middelen het toelaten is het ook mogelijk de verlichting eerder, bijv. reeds bij het derde kind, te laten ingaan in de plaats van bij het vierde kind, zoals in de voorbeelden.

Bij de derde oplossing, welke een verlichting brengt voor alle gezinnen met kinderen, gaat het om ongeveer een derde deel van het aantal belastingplichtigen. De kosten van deze oplossing zijn daardoor aanmerkelijk hoger dan die van de beide voorgaande. Bepierking van de kosten is mogelijk door bijv. slechts de bijslag vanaf het derde kind niet als fiscaal inkomen te beschouwen.

Indien men nog in aanmerking neemt dat de kinderbijslagen in ons land vergeleken bij die van verschillende Westeuropese landen beslist aan de matige kant zijn, terwijl

huurbijlagen voor grote gezinnen hier — in tegenstelling tot het buitenland — onbekend zijn, dan is het duidelijk dat Nederland in sociaal opzicht een achterstand ten aanzien van de positie der grote gezinnen heeft in te halen.

Gezien de politieke samenstelling van het Kabinet is het teleurstellend, dat de Minister van Financiën bij het ontwerpen van het tarief 1963 daarmede eigenlijk geen rekening heeft gehouden. Naar de oorzaken kan men

slechts gissen. Ligt dit misschien aan de medewerkers van de Minister die nog in de geest van een vorig bewind leven? Een feit is wel dat de Tweede Kamer heeft verzuimd de Minister op de genoemde achterstand te wijzen. Hoe het ook zij, bij verhoogde welvaart past het niet, nog langer een tarief voor de inkomstenbelasting te handhaven, waardoor de grotere gezinnen relatief te zwaar worden belast.

Utrecht.

C. P. A. BAKKER.

Commerciële economie, toegepast op de politiek in de detailhandel

IV. Het verschil met de industrie

De bedrijfseconomie heeft zich grotendeels tot de industriële bedrijven beperkt en de handelsbedrijven veronachtzaamd. Dit heeft ten gevolge gehad dat de vraagstukken van de prijspolitiek over het algemeen als industriële vraagstukken worden benaderd. Hierbij is de kostprijs, d.w.z. de integrale kostprijs, een belangrijke factor. Deze wordt namelijk gezien als de basis voor de aanbiedingsprijs. Toch leert ons de bedrijfseconomie niet hoe wij van deze basis tot de aanbiedingsprijs moeten komen, d.w.z. zij leert niet hoe op basis van de integrale kosten tot een maximum winst wordt gekomen. En dit probleem is juist het probleem geweest dat wij in onze vorige artikelen centraal hebben gesteld.

Welke moeilijkheden er in industriële bedrijven zijn om langs de weg, die wij voor de handel gegaan zijn, tot winstmaximering te komen, zullen wij straks nog onderzoeken. Hier volstaan wij met op te merken dat men in bedrijfs-economische kringen vaak tracht om de prijsvorming in de handel op gelijksoortige manier als voor de industrie tot een oplossing te brengen. Uitgangspunt is dan de hoogte van de integrale kosten, verbonden aan het vervullen van de handelsfunctie. Deze theorie, dat de hoogte van de handelsmarge uit de integrale kosten van de handelsfunctie verklaard moet worden, is evenwel in strijd met het constante gebruik in de handel zoals wij dit bijna te allen tijde, in bijna alle landen en voor bijna alle branches aantreffen. Deze theorie geeft dan ook geen verklaring voor enkele belangrijke verschijnselen die wij steeds weer bij de handel aantreffen.

Zelfs in progressief geleide handelsbedrijven, waar men de kosten van de distributie kent en voor de assortimentspolitiek daarvan ook gebruik maakt, wordt als prijspolitiek toch meestal „normaal” een procentuele opslag op de inkoop toegepast. Dit houdt tevens in dat, door dit vaste bruto winstpercentage, het absolute bruto winstbedrag afhankelijk is van de grootte van de individuele transactie. Nu is het zonder meer duidelijk dat de kosten verbonden aan de verkoop van twee ons thee niet twee maal zo groot zijn als van één ons. Er zijn dus principiële discrepanties tussen de kosten verbonden aan het verkopen van die thee en het bruto winstbedrag.

Het constante gedrag in de handel, niet of nagenoeg niet met de omvang van de individuele transactie rekening te houden, is in strijd met het kostenprincipe, maar past wel in de verklaring van de bruto winstmarge die wij hiervoor gaven. Binnen zekere grenzen variëren namelijk de variabele kosten per eenheid en de elasticiteit van de afzet niet met de ineens verkochte hoeveelheid en dus is

het aanhouden van een zelfde bruto winstpercentage zo wel te verklaren.

Een ander merkwaardig feit, dat volgens de kosten-theorie alleen per toeval op zou kunnen treden, is het volgende. In de loop van deze eeuw is door twee wereldoorlogen, een diepe depressie in de jaren dertig en een lange hausse na 1950 het prijs- en kostenniveau enige malen grondig veranderd. Bovendien zijn de winkel-inrichting, de techniek van verkopen en de omzetten per winkel en per arbeidskracht eveneens revolutionair gewijzigd. Desondanks bleven in vele branches, o.a. bij kruidenierswaren, drogisterij- en cosmetische artikelen en in de boekhandel, de hoogten van de usantiële procentuele winstmarges praktisch onveranderd. Dat dit algemeen waargenomen kan worden is vreemd als wij van de veranderde kostenstructuur uitgaan, maar minder vreemd als wij de bruto winstmarges uit de afzetelasticiteit verklaren.

Wij zijn daarom van mening dat het kostenprincipe geen bruikbaar middel is om het feitelijk gedrag van de handel te verklaren. Nu bewijst dit niet dat die kosten-theorie fout is. Het kan ook zijn dat het gedrag van de handel te allen tijde, in alle landen en in alle branches ondoelmatig is! Maar erg waarschijnlijk is zulk een universeel ondoelmatig handelen toch o.i. niet. Bovendien hebben wij in onze prijstheorie twee essentiële en dus noodzakelijke elementen verwerkt, die o.i. bij de integrale kosten als uitgangspunt ten onrechte verwaarloosd worden, n.l. het principe der *winstmaximering* en de invloed van *de vraag* (afzetelasticiteit) op de prijs. Wij menen dan ook dat bij een lineaire kostenfunctie (bij andere kostenfuncties wordt de formule iets ingewikkelder)

$$p = \frac{\varepsilon}{\varepsilon - 1} \cdot V > \frac{C + vQ}{Q} \text{ de voorkeur verdient.}$$

Maar als dat zo is, waarom past men dan deze formule in de industrie niet toe? Als die formule juist is, dan zou de industrie door haar niet toe te passen overal en te allen tijde en in alle branches ondoelmatig handelen. Dat is toch ook niet waarschijnlijk! Ons beroep op de praktijk van de handel schijnt zich hier wat de industrie betreft, tegen ons te keren. Tegen deze kritiek kunnen wij ons niet verweren door te zeggen dat de formule alleen maar voor de handel is afgeleid. In onze afleiding hebben wij namelijk alleen gebruik gemaakt van een rechtlijnige kostenfunctie en van de winstmaximering. Deze basis geldt voor de industrie zo goed als voor de handel. Bij de afleiding hebben wij dus niet van typische handelskarakteristieken gebruik gemaakt. Hieruit kunnen wij dus het afwijkend

gedrag in de industrie niet verklaren. In principe moet dus onze formule ook voor de industrie gelden. Maar als men deze daar wil gaan toepassen ontstaan er zeer grote, en in feite onoverkoombare moeilijkheden bij het bepalen van de beslissende grootheden ϵ (afzetelasticiteit) en V (variabele kosten), moeilijkheden die zich bij handelsbedrijven in veel mindere mate voordoen.

Tussen handelsbedrijven en industriële bedrijven bestaan belangrijke structurele verschillen. Het handelsbedrijf kan gemakkelijk veranderingen in zijn assortiment aanbrengen. Bij het industriële bedrijf ligt het assortiment voor relatief lange tijd vast. Een deel van de produktiemiddelen heeft daar meestal zeer gespecialiseerde toepassingsmogelijkheden en voor het personeel geldt, in verband met scholing en ervaring, hetzelfde. Bij zijn inkoop (machines en grondstoffen) en bij zijn verkoop moet de fabrikant in het algemeen een veel langere periode overzien dan een handelaar. Zijn horizon ligt veel verder. Daar komt nog bij, dat de kosten die op kortstondige bedrijfsfluctuaties reageren, de zgn. variabele kosten, een kleiner deel van zijn totale kosten plegen uit te maken dan dat in de handel het geval is. Maar als wij ons afvragen welke kosten op lange termijn met de produktie-omvang variëren dan zijn de „variabele kosten” veel belangrijker. Op zeer lange termijn past zelfs een zeer groot deel van alle kosten zich bij de produktie-omvang aan, o.a. die voor machines, toezichhoudend en administratief personeel, ja zelfs de kosten van de leiding zijn dan praktisch variabel.

Wanneer wij de kosten die op korte termijn variabel zijn, aanduiden met V' en die welke op de lange duur variabel zijn met V'' , dan kunnen wij in vele gevallen zeggen $C + V'Q = V''Q$. Wij kunnen zeggen, dat de kostenverbijzondering, zoals deze door Limperg ontwikkeld is, tot doel heeft de grootheid V'' te bepalen. Juist omdat Limperg een organisch verband legt tussen de produktie in het heden en in de toekomst, wat voor een industrieel bedrijf zeer belangrijk is, verzet hij zich ertegen om de variabele produktiekosten V' als basis voor de kostprijs te nemen. Als basis neemt hij daarvoor de integrale kosten $\frac{C + V'Q}{Q} = V''$ en deze vallen praktisch samen met de variabele kosten op zeer lange termijn. Als men dus voor een industrieel bedrijf de formule $p = \frac{\epsilon}{\epsilon - 1} V''$ toe wil passen moet men, *al naar gelang men een grotere periode overziet*, aan V een waarde geven die tussen V' en V'' inligt.

Prijnsbederf in de industrie, d.w.z. een maatschappelijk ondoelmatig scherpe concurrentie, ontstaat vaak doordat sommige aanbieders die niet voldoende vooruitzien, hun periode te kort nemen en bijgevolg als uitgangspunt voor hun prijspolitiek niet V'' maar V' nemen. Hierin vinden wij een verklaring voor het feit dat, als industriële maatregelen nemen om van een te felle tot een werkzame concurrentie te komen, zij veel al grijpen naar het middel van de „kostencalculatieschema's”. Zo'n kostencalculatieschema heeft namelijk tot doel om de waarde van V'' te bepalen uit $V'' = \frac{C + V'Q}{Q}$. Hierdoor wordt dan verhinderd dat als basis van de prijsvorming de hoogte van de variabele kosten op korte termijn (V') genomen wordt in plaats van de variabele kosten op lange termijn (V''). De fabrikanten, die terecht een verre horizon hebben,

worden door zo'n calculatieschema beschermd tegen kortzichtige collega's!

Wij zien nu ook in dat een te sterke concurrentie, door een teveel aan winkeliers, een geheel andere uitwerking heeft dan een te scherpe concurrentie in de industrie. Als er teveel winkeliers zijn heeft dit geen of slechts nauwelijks invloed op de elasticiteit van de afzet en dus ook niet op de optimale prijs. Vergroting van het aantal winkeliers leidt dan ook, zoals eveneens de praktijk uitwijst, niet tot lagere consumentenprijzen maar wel tot een kleinere omzet per bedrijf die de spoeling dun maakt. Een scherpe concurrentie onder industriële (en ambachtslieden) leidt wel tot prijsverlaging en zelfs tot prijsbederf. De handel streeft daarom naar een beperking van het aantal verkooppunten en de industrie naar een normaliseren van de kostprijsbepaling. Dit volgt o.i. uit het feit dat het begrip variabele kosten (resp. grenskosten) in de industrie veel minder scherp begrensd is dan in de handel.

Omdat de industrieel, krachtens het meer gebonden zijn van zijn assortiment, een langere periode moet overzien dan de handelaar, is ook de grootte van de afzetelasticiteit minder bepaald, of liever voor de praktische politiek in hoge mate onbepaald. Op zeer korte termijn kan een prijsverhoging leiden tot een „kopersstaking” en dus een grote invloed op de afzet hebben. Een prijsverlaging daarentegen kan soms op zeer korte termijn in het geheel geen invloed hebben. In tegenstelling tot wat Marshall leerde, is er dus wel een groot verschil in de elasticiteit tussen prijsdaling en prijsstijging. Op zeer lange termijn is in het algemeen de prijselasticiteit van industriële produkten groot, tenzij de merkentrouw belangrijk is. In dat geval is er ook vaak weer verschil tussen een kleine prijsstijging (met weinig invloed) en prijsdaling (met grote invloed). Hier komt nog weer bij dat speciaal bij industriële produkten de invloed van kwaliteitsconcurrentie, reclame en verkoopactiviteit zo groot kan zijn, dat het onmogelijk is een indruk van de geïsoleerde prijsinvloed te verkrijgen.

Waar er een zo grote onzekerheid is omtrent de waarden die men aan moet nemen voor de variabele kosten en voor de afzetelasticiteit mist de formule $p = \frac{\epsilon}{\epsilon - 1} V$ voor de industrie veel van de praktische betekenis die deze voor de handel heeft. Hiermede is dan tevens theoretisch verklaard waarom de zgn. marginale calculatie, ondanks de theoretische aantrekkelijkheid, weinig bij kan dragen tot een verklaring van de prijsvormingsprocessen voor industriële goederen. De beste benadering krijgen wij nog als wij aannemen dat op de lange termijn de afzetelasticiteit zeer groot is, bijv. 21, en dat de variabele kosten dan naderen tot de integrale. Voor: $\epsilon = 21$ en $V'' = \frac{C + V'Q}{Q}$ is $p = \frac{21}{20} \frac{C + VQ}{Q}$, hetgeen dan resulteert in een kleine winststopslag (bijv. 5 pCt.) op de integrale kosten.

Het zijn bijzondere, door de produktietechniek bepaalde, omstandigheden, die tot nu toe een gesloten theorie omtrent de prijsvorming, op basis van winstmaximering, kostenfunctie en gedrag van de afnemers, voor de industrie onmogelijk hebben gemaakt. Maar juist omdat dit het gevolg is van bijzondere, speciaal voor de industrie geldende factoren, zijn er ernstige bezwaren aan te voeren om de bedrijfseconomische resultaten, die voor de industrie gelden, algemeen en dus ook op de handel toe te passen.

Amsterdam.

Prof. Dr. W. J. VAN DE WOESTIJNE.

Vestiging in België; keuze van rechtsvorm

Het Belgisch recht kent de volgende handelsvennootschappen met rechtspersoonlijkheid:

- de vennootschap onder firma (Société en nom collectif);
- de commanditaire vennootschap (Société en commandite simple) C.V.;
- de naamloze vennootschap (Société anonyme) S.A.;
- de vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (Société de personnes à responsabilité limitée) S.P.R.L.;
- de commanditaire vennootschap (C.V.) op aandelen (Société en commandite par actions);
- de coöperatieve vereniging (Société coopérative);
- de kredietvereniging (Union de Crédit).

Geen rechtspersoonlijkheid hebben de „associations momentanées” (die slechts het totstandbrengen van een bepaalde zaak of transactie op het oog hebben) en de „associations en participation” (waarbij ieder der deelnemers op eigen naam handelt en alleen verrekening van winst en verlies plaats heeft). Deze laatste vorm mag niet als zodanig tegenover derden optreden, doch moet geheim blijven.

De S.P.R.L., de vennootschap onder firma en de commanditaire vennootschap zijn zgn. personenvennootschappen, omdat hierbij de personen, die de vennootschap aangaan, vooropstaan (gesloten vennootschappen). De S.A. en de C.V. op aandelen worden beschouwd als kapitaalvennootschappen, omdat hier vooropstaat het bijeenbrengen van een aanzienlijk kapitaal (open vennootschappen). De overige hierboven genoemde vennootschappen noemt men gemengde vennootschappen.

Voor praktische doeleinden kan men volstaan met een onderzoek van de voor- en nadelen van de twee meest voorkomende vennootschapsvormen, n.l. de S.A. en de S.P.R.L. Beide hebben zij dezelfde kenmerkende eigenschappen, waaronder de beperking der aansprakelijkheid van ieder der vennoten tot het bedrag van zijn inbreng. De andere vennootschappen zijn in het tegenwoordige bedrijfsleven min of meer in onbruik geraakt.

Oprichtingsvoorwaarden.

Vormvereisten voor de oprichters.

Zowel voor de oprichting van de S.A. als voor die van de S.P.R.L. zijn twee vormvereisten gesteld:

1. een authentieke (notariële) akte, waarin de statutaire bepalingen zijn vervat;
2. de registratie van deze oprichtingsakte, haar nederlegging ter Griffie van het Handelsgerecht van de plaats van vestiging en haar bekendmaking in het bijvoegsel van de Belgische Staatscourant „Le Moniteur”.

Voor de oprichting is geen voorafgaande goedkeuring van de overheid nodig, behalve als het doel is het verrichten van bepaalde economische werkzaamheden, die aan voorschriften zijn onderworpen (spaarbedrijf, verzekering enz.). Daar zowel de S.A. als de S.P.R.L. handelsvennootschappen zijn, moeten zij in het Handelsregister worden ingeschreven.

De oprichting van een S.A. is duurder dan die van een S.P.R.L. Weliswaar is het registratierecht gelijk (1,60 pCt. van het maatschappelijk kapitaal, welk recht wordt verhoogd tot 3,50 pCt. voor zover de inbreng uit in België gelegen onroerend goed bestaat), maar het zegelrecht per aandeel in de S.A. bedraagt 0,70 pCt., terwijl het zegel-

In „E.-S.B.” van 21 februari 1962 werd een aanvang gemaakt met een serie beschrijvingen van handelsrechtelijke onderwerpen voor de praktijk. Begonnen werd met een beknopte beschrijving van het Franse vennootschapsrecht; thans volgt een artikel over Belgisch vennootschapsrecht van de hand van de Brusselse advocaten P. H. Hemeleers en M. Renkin, leden van de „Association Européenne d’Etudes Juridiques et Fiscales” (zie over deze vereniging „E.-S.B.” van 21 februari 1962).

recht van een deelnemingsbewijs in de S.P.R.L. slechts 0,35 pCt. bedraagt. Voorts zijn de notariskosten voor de oprichting van een S.P.R.L. ongeveer $\frac{1}{3}$ lager dan voor die van de S.A., terwijl ook de publikatie in „Le Moniteur” (10 B.fr. per regel) voor de S.P.R.L. goedkoper is, omdat deze met een uittreksel van de oprichtingsakte kan volstaan, in tegenstelling tot de S.A., die de volledige akte moet publiceren.

De S.A. kan worden opgericht bij akte (directe oprichting) of door middel van inschrijving (oprichting door openbare inschrijving). Deze laatste methode bestaat uit verschillende fasen en wordt in de praktijk zelden gebruikt. De S.P.R.L. kan slechts bij akte worden opgericht.

Kapitaal; aandelen deelnemingsbewijzen. Plaatsing van en storting op kapitaal.

I. Elke Belgische S.A. moet ten minste 7 aandeelhouders hebben; er is geen maximum aantal gesteld. Rechtspersonen en buitenlanders kunnen aandeelhouder zijn, zonder dat enige beperking is gesteld t.a.v. het aandeel in het kapitaal, dat zich in buitenlandse handen mag bevinden. Het maatschappelijk kapitaal, waarvoor de wet een maximum noch een minimum voorschrijft, moet volledig zijn geplaatst. Aan inbreng, bestaande in nijverheid, wordt geen kapitaalwaarde toegekend. Op ieder aandeel moet ten minste 20 pCt. worden gestort.

II. Voor de oprichting van een S.P.R.L. zijn ten minste twee vennoten nodig; ten aanzien van hun nationaliteit worden geen vereisten gesteld. Dit aantal wordt verhoogd tot drie, indien echtgenoten als oprichters optreden. De wet stelt het maximum aantal vennoten op vijftig, terwijl rechtspersonen geen vennoot kunnen zijn. Het maatschappelijk kapitaal moet volledig zijn geplaatst. Bij de oprichting mag het kapitaal niet lager zijn dan B.fr. 50.000, terwijl daarna het zuivere maatschappelijke vermogen steeds ten minste een waarde van B.fr. 40.000 moet hebben, bij gebreke waarvan iedere belanghebbende ontbinding van de vennootschap door de rechter kan uitlokken. Aan het kapitaal is geen maximum gesteld. Inbreng, bestaande in nijverheid, wordt ook bij de S.P.R.L. niet tot het kapitaal gerekend. Voor zover in natura wordt ingebracht moet de deelneming volgestort zijn; bij inbreng in geld moet mins-

tens 20 pCt. zijn gestort, met dien verstande, dat van de oprichting af B.fr. 50.000 moet zijn gesort. De nominale waarde van de aandelen mag niet lager zijn dan B.fr. 1.000. De S.P.R.L. kan niet ten doel hebben het levensverzekering- of het spaarbedrijf.

Vormen van kapitaaldeelname.

I. De deelneming in een S.A. kan op drieërlei wijze geschieden, t.w. in aandelen, in winstbewijzen en in obligaties. De stukken zijn vrij en zonder bijzondere formaliteiten overdraagbaar, behoudens wettelijke of statutaire beperkingen. Zo bestaan er bepaalde voorschriften voor de overdracht van aandelen op naam, terwijl de overdracht van aandelen, welke zijn uitgegeven tegen inbreng in natura, gedurende de eerste 2 jaar na de inbreng tamelijk ingewikkeld is.

Aandelen.

Deze kunnen luiden op naam of aan toonder. Daarnaast zijn preferente aandelen mogelijk, waaronder prioriteitsaandelen, doch de bijzondere rechten, welke aan deze aandelen verbonden zijn, kunnen slechts van economische aard zijn en mogen geen invloed hebben op het stemrecht op de algemene vergadering van aandeelhouders, waarvan de regeling en de omvang dwingend door de Wet zijn vastgesteld.

Winstbewijzen.

Deze stukken, die eveneens onder andere namen bekend zijn, zoals oprichtersaandelen e.d., worden uitgegeven als vergoeding voor diensten, die door de oprichters bewezen zijn of voor inbreng in nijverheid. Zij verlenen de houder niet de kwaliteit van aandeelhouder, doch geven recht op een aandeel in de jaarlijkse winst, en zelfs op andere uitkeringen, voor zover de statuten dit bepalen, zoals een deel van het liquidatiesaldo van de vennootschap. Aan deze bewijzen is geen stemrecht verbonden, tenzij de statuten dit uitdrukkelijk bepalen.

Obligaties.

Deze vertegenwoordigen een vordering op de vennootschap. Voor een openbare uitgifte van obligaties moet aan bepaalde voorwaarden zijn voldaan (publikatie, in het aanhangsel van „Le Moniteur”, -van een kennisgeving, waarin taltijke gegevens zijn vervat en een gunstig oordeel van de bankierscommissie). Een bijzondere regeling geldt voor de uitgifte van premie-obligaties en hypothecaire obligaties. De uitgifte van in aandelen converteerbare obligaties moet voldoen aan tamelijk ingewikkelde voorschriften. De obligatiehouders hebben een recht van controle op de vennootschap. Zij kunnen met name de algemene vergadering van aandeelhouders bijwonen.

II. De deelneming in een S.P.R.L. is belichaamd in aandelen van gelijke grootte en met gelijke rechten t.a.v. de winst en het liquidatiesaldo. Behoudens andersluidende statutaire bepalingen is de overdracht van aandelen onder de levenden of terzake des doods vrij, indien de verkrijger is hetzij een andere vennoot, hetzij de echtgenoot of een familielid in de opgaande of neerdalende lijn. Iedere andere overdracht onder de levenden of terzake des doods is niet toegestaan dan na goedkeuring van ten minste de helft der vennoten, die gezamenlijk ten minste drie-vierde van het kapitaal vertegenwoordigen, waarbij de aandelen, waarvan de overdracht wordt verlangd, niet worden mee-

gerekend. De statuten kunnen de bevoegdheid tot overdracht nog verder beperken. In geval van ongemotiveerde weigering staat beroep op de rechter open. Iedere overdracht moet in het register van aandeelhouders worden ingeschreven. Een S.P.R.L. kan geen winstbewijzen, preferente aandelen of obligaties uitgeven, maar kan uiteraard wel particuliere leningen aantrekken.

Organisatie der vennootschap.

a. Bestuur.

I. De S.A. wordt bestuurd door een directie (conseil d'administration). Het aantal bestuurders wordt statutair vastgesteld, doch kan niet lager zijn dan drie. De bestuurders worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders, maar de eerste directeuren kunnen in de akte van oprichting worden aangewezen. Benoeming en ontslag van een directeur moeten in „Le Moniteur” worden bekend gemaakt. Een directeur behoeft geen aandeelhouder te zijn, zelfs niet indien een zeker aantal aandelen tot zekerheid voor zijn beheer moet worden gedeponeerd, omdat deze zekerheid ook door een derde verstrekt mag worden. Buitenlanders en rechtspersonen kunnen als bestuurder optreden, doch niet een gefailleerde of gewezen gefailleerde, die zijn faillissementscrediteuren nog niet te hunnen genoegen heeft voldaan (rehabilitatie). Iemand kan zonder enige beperking directeur zijn van verschillende ondernemingen. De bestuursopdracht wordt verleend voor een periode van ten hoogste 6 jaar, doch kan daarna worden vernieuwd. De bestuurders kunnen te allen tijde door de algemene vergadering worden ontslagen.

De directie vertegenwoordigt de vennootschap tegenover derden, maar aangezien zij een college vormt, heeft een individuele directeur geen vertegenwoordigingsbevoegdheid, tenzij hem het dagelijks bestuur door de directie is opgedragen of krachtens enige andere volmacht. De werkzaamheden en bevoegdheden van de directie worden in de statuten geregeld, bij gebreke waarvan zij gerechtigd is tot alle daden van bestuur. Deze bevoegdheden zijn in het algemeen zeer uitgebreid en zijn slechts beperkt door de bevoegdheden, die aan de algemene vergadering van aandeelhouders zijn voorbehouden. Het is algemeen gebruikelijk, dat het bestuur het dagelijks beheer van de vennootschap en de vertegenwoordiging der vennootschap delegeert aan een of meer directeuren, genaamd gedelegeerde bestuurders, behorende bestuurders of bestuurders-directeur. Niet vast staat wat precies onder dagelijks beheer moet worden verstaan. De rechtspraak legt het meestal in beperkte zin uit. De voorzitter van het bestuur als zodanig heeft geen bijzondere bestuurstaak. Hij treedt slechts op als voorzitter van het bestuur en van de algemene vergadering van aandeelhouders. De aansprakelijkheid van bestuurders jegens de vennootschap is die van een lasthebber jegens zijn lastgever. Tegenover derden en tegenover de individuele aandeelhouders zijn zij slechts aansprakelijk uit onrechtmatige daad.

De bestemming van de winst wordt bepaald door de statuten en bij gebreke daarvan door de algemene vergadering, met dien verstande, dat de S.A. telkenjare een twintigste deel van de winst moet storten in een reservefonds, de zgn. wettelijke reserve, totdat deze reserve een tiende deel van het kapitaal bedraagt. Voorts moet het bestuur jaarlijks een inventaris opmaken alsmede een balans en een verlies- en winstrekening en verslag uitbrengen aan de algemene vergadering. Deze stukken moeten ten

minste een maand voor de algemene vergadering aan de „commissaires” (wier taak niet gelijk is aan die van de Nederlandse commissarissen), ter kennis worden gebracht. De balans en de verlies- en winstrekening moeten in „Le Moniteur” worden gepubliceerd.

II. De S.P.R.L. wordt bestuurd door een of meer al dan niet bezoldigde directeuren, die, hetzij bij de akte van oprichting, hetzij met meerderheid van stemmen, door de algemene vergadering zijn benoemd. De werkzaamheden en bevoegdheden van de bestuurder(s) worden bij de statuten bepaald. In het algemeen hebben zij onbeperkte beheers- en vertegenwoordigingsbevoegdheid. Als er meerdere bestuurders zijn, kan ieder hunner handelen alsof hij enig bestuurder was, behoudens andersluidende statutaire bepalingen. Tenzij de statuten anders bepalen, kan een directeur, die door de algemene vergadering is aangewezen, door haar te allen tijde en zonder schadevergoeding worden ontslagen. Indien hij echter bij de akte van oprichting is benoemd, kan hij niet ontslagen worden, tenzij de statuten anders bepalen, dan met algemene stemmen (waarbij hij zelfs mag meesteren men als hij aandeelhouder is) of om een wettige reden. Vanzelfsprekend is beroep op de rechter mogelijk. Ook een buitenlander kan directeur van een S.P.R.L. zijn. T.a.v. zijn woonplaats worden geen eisen gesteld. Wel moet hij een arbeidsvergunning hebben.

Voor de bestemming van de winst en de jaarstukken kan worden verwezen naar hetgeen bij de S.A. is gezegd. Publikatie van de jaarstukken in „Le Moniteur” is echter niet verplicht. Wel moet de balans ter Griffie van het Handelsrecht worden neergelegd.

b. De algemene vergadering van aandeelhouders.

In beginsel berust de hoogste macht in de vennootschap (S.A. en S.P.R.L.) bij de algemene vergadering van aandeelhouders. Echter wordt haar macht dikwijls beperkt door een bepaling in de statuten, dat alle bevoegdheden, die niet uitdrukkelijk krachtens de wet of de statuten aan de algemene vergadering zijn voorbehouden, bij het bestuur berusten. In de praktijk wordt haar rol nog verder beperkt; deze zal in het algemeen slechts bestaan in het bekrachtigen van de voorstellen en het goedkeuren van verslagen van het bestuur en het College van Commissarissen. De algemene vergaderingen kunnen zijn gewoon of buitengewoon. De eerste is de vergadering, die jaarlijks gehouden moet worden om de jaarstukken vast te stellen en de bestuurders en commissarissen te dechargeren. Zij kan eveneens besluiten nemen over andere agendapunten. Alle andere vergaderingen zijn buitengewoon.

De algemene vergaderingen worden bijeengeroepen door het bestuur of de commissarissen. Bijeenroeping dient eveneens te geschieden, indien een of meer aandeelhouders, die ten minste een vijfde deel van het kapitaal vertegenwoordigen, zulks verlangen. Voor het nemen van besluiten is geen quorum vereist, behalve in geval van statutenwijziging. In dit geval moeten de ter vergadering aanwezige aandeelhouders tenminste de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen; wordt dit quorum niet be-

reikt, dan wordt de vergadering opnieuw bijeengeroepen en zij kan alsdan rechtsgeldige besluiten nemen ongeacht het ter vergadering vertegenwoordigde kapitaal. Bovendien is statutenwijziging slechts mogelijk, indien het voorstel ten minste $\frac{3}{4}$ der geldig uitgebrachte stemmen op zich verenigt.

Wijziging in de rechten van de verschillende soorten aandelen en wijzigingen van het doel der vennootschap zijn eveneens onderworpen aan bijzondere en strenge voorwaarden. De uitoefening van het stemrecht is dwingend bij de Wet geregeld. Het aantal stemmen aan elk aandeel verbonden, moet evenredig zijn aan het deel van het kapitaal, dat het vertegenwoordigt; aandelen met meervoudig stemrecht zijn verboden. Bovendien kan één aandeelhouder, ongeacht het aantal aandelen, dat hij bezit, nimmer meer stemmen uitbrengen dan een vijfde van het aantal stemmen der ter vergadering vertegenwoordigde aandelen. De alleenheerschappij van één aandeelhouder is derhalve uitgesloten.

Er zijn geen belangrijke verschillen tussen de algemene vergaderingen van de S.A. en van de S.P.R.L. De voorschriften met betrekking tot de bijeenroeping, de wijze van beraadslaging, de bevoegdheden en de statutenwijzigingen zijn praktisch gelijk. De vennoten van de S.P.R.L. kunnen echter hun stem schriftelijk uitbrengen, wat niet het geval is bij de aandeelhouders van de S.A., die zich wel ter vergadering kunnen doen vertegenwoordigen.

Toezicht en bescherming van minderheden.

I. In de S.A. is de controle op de jaarcijfers en het dagelijks toezicht op het beheer van de bestuurders opgedragen aan de commissarissen, welke worden benoemd door de algemene vergadering, die ook hun aantal bepaalt. Hun benoeming moet worden bekend gemaakt in „Le Moniteur”. De duur van hun aanstelling is ten hoogste 6 jaar, doch zij zijn herkiesbaar. Iedere commissaris kan te allen tijde worden ontslagen. Ook buitenlanders kunnen commissaris zijn. De beloning van commissarissen wordt bepaald door de algemene vergadering. Zij kan slechts bestaan in een vaste beloning; tantièmes zijn verboden. De commissarissen moeten onderpand stellen bestaande in aandelen op naam.

Voor de uitoefening van hun controlerende taak kunnen de commissarissen zich doen bijstaan door een door de vennootschap goed te keuren deskundige teneinde de boekhouding te controleren. Indien de vennootschap zich niet met de benoeming van de deskundige kan verenigen, beslist de rechter. De commissarissen zijn bevoegd algemene vergaderingen bijeen te roepen. Voorts brengen zij van hun bevindingen bij de controle verslag uit aan de algemene vergadering.

Een S.A., die een beroep op de kapitaalmarkt doet, d.w.z. wier stukken op een Belgische beurs verhandeld worden, of wier stukken aan het publiek zijn aangeboden, of die is totstandgekomen door openbare inschrijving, moet ten minste één zgn. „commissaire reviseur” hebben. Deze wordt gekozen uit de leden van het „Institut des reviseurs d'entreprise”. Zij zijn onderworpen aan dezelfde regels als de gewone commissarissen, met uitzondering

(I. M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

van die, welke met hun functie niet verenigbaar zijn. Zij worden voor ten minste 3 jaar benoemd. Zij behoeven geen zekerheid te stellen en zijn verplicht afzonderlijk verslag aan de algemene vergadering uit te brengen.

II. Bij de S.P.R.L. met minder dan 5 vennoten berust het toezicht bij iedere vennoot, die geen bestuurder is. Als de S.P.R.L. meer dan 5 vennoten heeft, moeten een of meer commissarissen worden benoemd. Deze benoeming geschiedt voor de eerste maal in de akte van oprichting, daarna door de algemene vergadering. Bij de S.P.R.L. kent men geen „commissaires reviseurs”. Controle op de boeken kan tot op zekere hoogte ook door de aandeelhouders worden uitgeoefend. Deze kunnen namelijk 14 dagen vóór de algemene vergadering ten kantore der vennootschap kennis nemen van de jaarstukken, de samenstelling van de effectenportefeuille, de namen der aandeelhouders, die hun aandelen nog niet hebben ver- gestort en het verslag van de commissarissen. De aandeelhouders kunnen 14 dagen vóór de algemene vergadering gratis een exemplaar van de jaarstukken krijgen. Deze controle blijkt in de praktijk echter weinig effectief te zijn. In laatste instantie behoort de boekencontrole tot de taak van de algemene vergadering bij de overlegging van de jaarcijfers.

De Belgische wetgever heeft zo goed als geen maatregelen genomen ter bescherming van minderheden, noch bij de S.A., noch bij de S.P.R.L. Deze maatregelen zijn bovendien niet effectief. Zo kunnen bijv. aandeelhouders, die tezamen een vijfde van het kapitaal vertegenwoordigen, in uitzonderingsgevallen door het Handelsrecht een of meer commissarissen doen benoemen, belast met de controle op de boeken van de vennootschap, maar in de praktijk wordt een dergelijk verzoek meestal afgewezen. Eveneens kunnen, zoals boven gezegd, aandeelhouders, die ten minste een vijfde van het kapitaal vertegenwoordigen, een algemene vergadering van aandeelhouders doen bijeenroepen. Maar ook dit is slechts een onzekere beschermingsmaatregel, want op de vergadering is de bijeenroepende minderheid weer van de meerderheid afhankelijk. Regel is dus, dat de meerderheid de absolute macht in handen heeft. De schrijvers en de rechtspraak hebben zich echter hiertegen gekeerd en onder verwijzing naar de opvattingen over bedrog en „détournement de pouvoir”, de mogelijkheid van misbruik van bevoegdheid aangenomen. Hiervan is sprake, indien een besluit duidelijk strijdig is met het belang der vennootschap en de meerderheid dit wist of als bepaalde aandeelhouders door een besluit worden bevoordeeld met uitsluiting van de overigen. Wordt misbruik van macht vastgesteld, dan kan het besluit door de rechter vernietigd worden.

Vraagstukken van sociaal en fiscaal recht.

a. Deelneming van het personeel aan de leiding der onderneming.

Een industriële of commerciële onderneming is verplicht, onafhankelijk van de rechtsvorm, een ondernemingsraad in het leven te roepen, indien zij ten minste 50 vaste werknemers in dienst heeft. In deze raad zijn werkgever en werknemers vertegenwoordigd, laatstgenoemden door 3 tot 20 leden. De ondernemingsraad moet maandelijks vergaderen. Zijn werkzaamheden liggen zowel op sociaal en technisch als op economisch en financieel terrein. Zo zal

Beleg modern - beleg in

INTER
UNIE

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

(I. M.)

de ondernemingsraad ieder kwartaal inlichtingen kunnen verlangen over de produktiviteit en de toestand van de onderneming in het algemeen en voorts jaarlijks een schriftelijk verslag van de leiding der onderneming over de algemene gang van zaken in de onderneming in economisch en financieel opzicht. Bovendien moeten bepaalde door een beëdigd accountant geverifieerde stukken ter beschikking van de vertegenwoordigers van het personeel worden gesteld. Tenslotte heeft de ondernemingsraad nog tot taak de centrale economische raad (Conseil central de l'économie) inlichtingen te geven.

b. Vergelijking op fiscaal terrein.

De door de S.A. en S.P.R.L. ingehouden winsten worden gelijk belast (van 25 pCt. tot 40 pCt.). De aan de aandeelhouders van een S.A. uitgekeerde winsten zijn onderworpen aan een belasting van 30 pCt., ingehouden aan de bron, en aan crisisbelasting (contribution nationale de crise) van 20 pCt. De winsten, welke worden uitgekeerd aan de niet aan het beheer deelnemende vennoten van een S.P.R.L. zijn onderworpen aan een belasting van 25 pCt. vermeerderd met crisisbelasting van 2 pCt. tot 15 pCt. al naar gelang van de hoogte der uitkering. De beloning van bestuurders, commissarissen en liquidateuren van een S.A. is onderworpen aan loonbelasting (impôt professionnel), volgens het tarief geldende voor natuurlijke personen verhoogd met 20 pCt. (voor de eigenlijke bestuurders, d.w.z. die bestuurders wier dagelijkse taak uit werkzaamheid voor de vennootschap bestaat, wordt deze verhoging niet berekend over dat deel hunner beloning, dat die der overige bestuurders overschrijdt). Voorts zijn deze uitkeringen belast naar het normale tarief van de aanvullende inkomstenbelasting. Deze belastingen worden geheven aan de bron. De uitkeringen aan de bestuurders van de S.P.R.L. zijn onderworpen aan de „impôt professionnel” en aan de aanvullende inkomstenbelasting naar het normale tarief voor natuurlijke personen. Zij worden niet aan de bron geheven.

Zoals reeds hiervoor gezegd is het registratierecht voor de S.A. en S.P.R.L. gelijk (1,60 pCt.). Het zegelrecht op de aandelen van de S.A. is 0,70 pCt., op die van de S.P.R.L. slechts 0,35 pCt. De overdracht van aandelen onder bezwarende titel is onderworpen aan een registratierecht van 2,50 pCt. over de prijs, vermeerderd met de kosten. Dit recht is echter alleen verschuldigd als de overdracht geschiedt bij een akte, welke ter registratie wordt aangeboden, hetgeen in feite nooit gebeurt.

De gedelegeerde bestuurders van de S.A. en de bestuurders van de S.P.R.L. vallen niet onder de sociale wetgeving. Dit is evenmin het geval met de administrateur-directeur en de president van een S.A., gezien de belangrijke bevoegdheden, die hun bij de statuten worden toegekend, hetgeen te hunnen aanzien het begrip arbeids-overeenkomst in het algemeen uitsluit.

Conclusies.

De S.A. en de S.P.R.L. hebben een belangrijk gemeenschappelijk kenmerk, n.l. de beperking der aansprakelijkheid van de vennoten tot hun deelneming. Beide vennootschapsvormen beantwoorden aan uiteenlopende economische behoeften.

Het besloten en vertrouwelijk karakter van de S.P.R.L. heeft gevolgen, die enerzijds aantrekkelijk zijn (bemoeilijking van de invloed van derden), anderzijds minder aantrekkelijk (moeilijke uitbreiding, onmogelijkheid om een beroep op de kapitaalmarkt te doen enz.). De S.A. lijkt door haar opzet en organisatie, haar open karakter en haar mogelijkheden tot uitbreiding de meest ideale juridische vorm voor grote ondernemingen. Zij is in België het meest voorkomende type vennootschap voor het grootbedrijf.

De S.P.R.L., gemakkelijker en met minder kosten op te richten, is in België van betrekkelijk jonge datum (1935). Men meende, dat zij een ernstige concurrente van de S.A. zou worden, maar haar succes is beperkt gebleven tot de kleine en middelgrote ondernemingen, die in het

algemeen familievennootschappen zijn, hetgeen trouwens ook de opzet van de Belgische wetgever is geweest. De grote ondernemingen zijn blijven volharden in hun voorkeur voor de S.A., omdat zij het bijeenbrengen van belangrijke kapitalen mogelijk maakt en aldus de beste mogelijkheden voor de industrie biedt.

De keuze tussen beide rechtsvormen zal afhangen van overwegingen van economische, financiële en industriële aard, waarvoor geen algemeen geldende maatstaven kunnen worden aangelegd. Als de persoon van de deelnemers een beslissend element lijkt, zal men de S.P.R.L. moeten kiezen. Als echter de inbreng van een belangrijk kapitaal noodzakelijk is, zal de keuze op de S.A. moeten vallen. Dit zijn de enige algemene criteria; zij hebben slechts betrekkelijke waarde.

De Belgische wet laat de omzetting van een S.P.R.L. in een S.A. toe. Het is dus mogelijk om als S.P.R.L. te beginnen en later S.A. te worden. Een zodanige omzetting is echter tamelijk ingewikkeld en kostbaar, zodat zij in het algemeen moet worden ontraden.

Brussel.

PAUL HENRI HEMELEERS.
MAURICE RENKIN.

Recente uitlatingen over kernenergie

Op donderdag 5 april jl. werd in het Amstelhotel te Amsterdam een besloten bijeenkomst gehouden van Euratom (vertegenwoordigd door het lid van de Commissie, M. H. Krekeler, en een aantal functionarissen, w.o. Mr. E. R. von Geldern, Directeur-Generaal van Industrie en Economie van Euratom) en vertegenwoordigers van de FIPACE (Fédération Internationale des Producteurs Autoconsommateurs Industriels d'Electricité), waarin de industriële bedrijven van de Gemeenschap verenigd zijn die de benodigde elektriciteit voor hun bedrijven zelf produceren en van hun productie meestal ook nog aan derden leveren.

Deze bijeenkomst was de vierde in een serie welke door Euratom in de laatste twee jaar is georganiseerd met het doel van gedachten te kunnen wisselen met hen die speciaal met de ontwikkeling van de kernenergie in de toekomst het eerst te maken zullen krijgen. De eerste bijeenkomst vond plaats in Tours met een vertegenwoordiging van constructeurs (van centrales), de tweede in 1961 in Formia (Italië) met de elektriciteitsproducenten van de Gemeenschap en de derde was georganiseerd, eveneens in 1961, in Wiesbaden en bracht een aantal afgevaardigden van verzekeringspools (verzekeraars tegen risico's bij het produceren van kernenergie) met Euratom samen.

Evenals de drie voorafgaande bijeenkomsten was ook deze vierde in Amsterdam van grote betekenis en wel in het bijzonder om de volgende redenen:

1. De leden van de FIPACE van de Gemeenschap, alle producenten/zelfverbruikers tezamen, verbruiken ca. 45 pCt. van alle elektriciteit in de Gemeenschap. Dit is een gemiddelde voor de gehele Gemeenschap; het percentage ligt in elk van de landen van de Gemeenschap anders. In West-Duitsland komt deze figuur bijv. veel meer voor dan in Nederland (de Staatsmijnen zijn hier de grootste producent/zelfverbruiker van elektriciteit). Gemiddeld ge-

nomen is het echter van het grootste belang dat deze groep ingewijd wordt en blijft ten aanzien van de mogelijkheden van de kernenergie.

2. De leden van de FIPACE hebben vaak om meer dan één reden speciale belangstelling voor de ontwikkeling van de kernenergie. Zo is een concern als Montecatini, dat eveneens op deze bijeenkomst was vertegenwoordigd, tevens geïnteresseerd in de chemische kant van het kernenergie-productieproces (behandeling van de brandstof-elementen, het produceren van de chemische stoffen die bij reactoren een rol spelen enz.). De kernenergie kan dus voor hen niet alleen een nieuwe energiebron betekenen maar ook een nieuwe produktiemogelijkheid.

3. Deze bijeenkomst was niet gebonden aan een straffe agenda. Het contact kon daardoor automatisch geconcentreerd worden op die punten die uit praktisch oogpunt de betrokken industrieën het meest interesseerden. Hierdoor werd vanzelf een groot aantal aspecten van de kernenergie aangeoerd en hierdoor kon men, van Euratom-zijde, nog eens een groot stuk van de gehele kernenergie-problematiek de revue laten passeren en dit leidde weer tot verheldering van de inzichten van de afgevaardigden van de betrokken belangrijke bedrijven.

Uit de gedachtenwisseling die op deze bijeenkomst (die op 6 april gevolgd werd door een bezoek van het gezelschap aan Petten dat, na Ispra in Italië, voorbestemd is om het tweede belangrijke onderdeel te worden van het Gemeenschappelijk Centrum van Euratom) plaatsvond kon het hoofd van de Euratom-delegatie, het Commissielid M. H. Krekeler, het volgende resumeren:

— de ontwikkeling van de kernenergie is voor vele industrieën niet alleen belangrijk vanuit het oogpunt van energie(elektriciteits-)ontwikkeling maar ook met betrekking tot de mogelijkheden van warmte-ontwikkeling (chemische industrie bijv.);

— over de concurrentiekracht van de kernenergie kan men thans een optimistischer oordeel hebben dan algemeen gedacht wordt. Deze concurrentiekracht is gebaseerd op realistische grondslag, d.w.z. dat de Kw-prijs van een atoomcentrale op dit moment, bij een bepaalde vestigingsplaats, reeds zou kunnen concurreren met de Kw-prijs van een conventionele centrale. Deze bewering grondde de heer Krekeler in hoofdzaak op twee feiten, nl.

1. de vaste kosten, verbonden aan de investeringen voor een atoomcentrale, gaan naar beneden en omdat men langzamerhand tot een meer economische constructie geraakt en omdat het benodigde kapitaal tegen een lagere rentevoet disponibel gesteld kan worden (dit varieert natuurlijk per land);

2. de exploitatiekosten kunnen geleidelijk ook meer worden verlaagd omdat men in Euratom-verband nu reeds en in de toekomst voor een steeds groter wordend gedeelte gemeenschappelijk het benodigde materiaal kan produceren (brandstofelementen). De produktie van dit materiaal is voor elk land afzonderlijk vrij expensief. Een kostenverlagende factor bij de exploitatie moet ook gezien worden in de coördinatie van het transport van gevaarlijk materiaal. Gecombineerde zendingen van dit materiaal vanuit een centrale naar verschillende afnemers drukken de beveiligingskosten van dit materiaal per eenheid. Tenslotte kan er nog op gewezen worden dat de exploitatiekosten kunnen dalen door het inschakelen van gemeenschappelijke centra (Eurochemie) voor de herbehandeling van bepaalde in het reactorproces gebruikte materialen;

— het wachten op een grotere mate van zekerheid ten aanzien van de afschrijvingspolitiek (hoe groot is de technische en de economische levensduur?) mag niet langer de introductie van de kernenergie belemmeren. Men zal zich, evenals in andere industrietakken, moeten durven baseren op een levensduur van de geïnstalleerde apparatuur van bijv. 25 jaar. Hierbij moet dan worden ingecalculiseerd dat bepaalde onderdelen van die apparatuur sneller zullen moeten worden vervangen dan de overige onderdelen. De gehele reactor behoeft dus niet om de 25 jaar te worden vervangen maar alleen de onderdelen die het meest belast zijn en een essentiële rol spelen in het reactorproces;

— in de Gemeenschap en daarbuiten heeft men intussen reeds zoveel ervaring opgedaan met het praktisch gebruik van allerlei typen reactoren (en het aantal neemt gestadig toe) dat — mede op grond van datgene wat opgemerkt is ten aanzien van de kostenstructuur — de keuze van het economisch meest verantwoorde reactortype niet meer zo lang op zich hoeft te laten wachten;

— het is niet nodig dat men uit het oogpunt van het rendement een scherpe tegenstelling maakt tussen natuurlijk uranium (dat slechts 0,7 pCt. bruikbaar materiaal voor het splijtingsproces bevat) en verrijkt uranium waarbij dat bruikbare deel op bepaalde wijze is opgevoerd. Steeds meer gaan de gedachten uit naar het gebruik van plutonium in een zgn. „fast breeder”. Hierbij zij aangetekend dat de voorraad bruikbaar uranium op basis van het genoemde percentage van 0,7 kleiner is dan de voorraad steenkool. Bij het plutoniumprocédé, waarbij men een rendement van ca. 50 pCt. kan bereiken, kan men zeggen dat de hoeveelheid splijtbaar materiaal dat van kolen ver overtreft.

Het is o.i. nuttig om aan de hierboven gememoreerde bijeenkomst enkele gebeurtenissen in Nederland op kernenergiegebied toe te voegen. In de eerste plaats doelen wij hier op de ietwat pessimistische uitlatingen van Dr.

elk aandeel

'Vereenigd

Bezit van

1894'

vormt in

feite een

deskundig

samengestelde

aandelen-

portefeuille

Dit is mogelijk, omdat 'Vereenigd Bezit' een beleggingsmaatschappij is, die de gezamenlijke inbreng van haar aandeelhouders belegt in ca. 200 zorgvuldig geselecteerde fondsen. Zodoende wordt een belang verkregen bij tal van bedrijfstakken in binnen- en buitenland. Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verschaft U een aantrekkelijk rendement met beperking van risico.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD

BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico.

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

(I. M.)

E. L. Kramer, voorzitter van het Reactor Centrum Nederland (R.C.N.), tijdens een lezing over „Kernenergie in het economische vlak” voor het Departement 's Gravenhage van de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel. Dr. Kramer zei bij deze gelegenheid o.a.:

„De wereld heeft in de kernenergie momenteel nog niet de beschikking over een nieuwe bron van elektriciteitsvoorziening om de behoefte te dekken wanneer er in de toekomst niet meer genoeg kolen of olie zullen zijn. Ook kan de voorziening met stroom van toekomstige generaties, met hetgeen tot dusver op dit kernenergetisch gebied tot stand is gebracht, nog niet als verzekerd worden beschouwd. De oorzaak daarvan is, dat het nuttig rendement van uranium tot dusver heel gering is. Wanneer de research naar reactorsystemen met een veel hoger nuttig rendement van de splijtstof — zoals in de zgn. „kweekreactoren” — praktische resultaten oplevert, kan de kostprijs van stroom uit kernenergie wellicht worden verlaagd. Voorts zou dan een aanmerkelijke verruiming van de wereldenergieserves mogen worden verwacht”.

Wanneer Dr. Kramer in zijn lezing dan verder zegt dat de toepassing van kernenergie voor stroomverbruik thans als minder urgent beschouwd kan worden dan zegt hij dingen die waar zijn, maar wij vrezen dat met deze uitlatingen toch te veel de sfeer gekweekt wordt van „wie dan leeft, wie dan zorgt”, terwijl ieder die enigszins met de ontwikkeling van de kernenergie op de hoogte is weet

BESPAAR UW BOEKHOUDER ROUTINWERK

laat dat verrichten door de

EXACTA CONTINENTAL

de nuttige boekhoudmachine,
die altijd meer **bespaard**
dan **kost**.

Bezoek onze stand nr 99 op de
efficiency-beurs van 22 t/m 30 mei
of vraag geheel vrijblijvend een
demonstratie.

Importeur: N.V. MABO

HOOGSTRAAT 111 - ROTTERDAM-1
TELEFOON 010/12 93 22

dat er een ontzettende hoeveelheid voorbereidend werk verricht moet zijn voordat men op een gegeven moment praktisch op kernenergie over kan schakelen. Het is wederom juist — maar in het licht van hetgeen eerst gesteld werd voor niet ingewijden een weinig contrair — als Dr. Kramer stelt dat hij het van groot belang acht, dat niet alleen de regering, maar ook lagere publiekrechtelijke lichamen en zeker de industrie actief aan het ontwikkelingswerk deelnemen.

MORET & OUDHEUSDEN

ACCOUNTANTS EN BELASTINGCONSULENTEN

vragen voor hun kantoor in Suriname een

eerste assistent

met ruime ervaring en vergevorderde accountantsstudie.

Na volbrachte studie is benoeming tot medewerker mogelijk. Uitzending in gezinsverband voor vier jaren.

Brieven met uitvoerige inlichtingen aan: Eerste Nederlandsche Accountantskantoor van 1883 Moret & Starke, Keizerstraat 9, Rotterdam-1.

C.O.M.

Centraal Orgaan ter bevordering van de bouw
van Middenstandsbedrijfspanden

Bij het C.O.M. bestaat gelegenheid tot plaatsing
van een

wetenschappelijk medewerker

bij voorkeur met opleiding in sociaal-economische of
bedrijfseconomische studierichting, wiens taak zal bestaan
uit het, mede aan de hand van de litteratuur, verrichten
van markt-analytische onderzoeken ten behoeve van
de bedrijfspandenprojectie in stedenbouwkundige plannen
en het medewerken aan de rapportering terzake.

Het aanvangssalaris zal, in overeenstemming met de
hoge eisen, die aan deze functie worden gesteld, worden
vastgesteld naar gelang van bekwaamheid en ervaring.

Uitvoerige sollicitaties met curriculum vitae en opgave
van referenties zo spoedig mogelijk na verschijsning van
dit blad te richten aan de Directie van het C.O.M.,
Jozef Israëlsplein 35, 's-Gravenhage.

In het kader van de noodzakelijke actieve deelname van de industrie is de installatie op 29 maart jl. van de „Voorlopige Industriële Raad voor de Kernenergie” door Minister De Pous van groot belang (Minister De Pous wees er o.a. op dat het een novum was dat in die Raad prominente personen uit de elektriciteitssector en de industrie zijn verenigd). Tenslotte moet ook nog worden gewezen op de installatie van de „Wetenschappelijke Raad voor Kernenergie” op 15 maart jl. door Minister Cals (in deze Raad heeft o.a. de heer H. H. Wemmers Jr. in zijn kwaliteit van voorzitter van de hierboven genoemde Industriële Raad zitting). Deze beide laatste gebeurtenissen wijzen er op dat de overheid diligent blijft — ook al is dat schijnbaar zoals door sommigen uit de uitlatingen van Dr. Kramer gedestilleerd zou kunnen worden, niet nodig — inzake de ontwikkeling van de kernenergie in Nederland.

Drs. P. H. M. CREMERS.
Breukelen.

**GELD- EN
KAPITAALMARKT**

Geldmarkt.

De liquiditeitssteun in de vorm van disconteringen en voorschotten in rekening-courant, die De Nederlandse Bank sedert midden februari de geldmarkt biedt, heeft tussen de f. 20 mln. en f. 91 mln. geschommeld. Onder normale omstandigheden is de post discontering nihil en blijven de voorschotten onder de f. 10 mln. Niet-tegenstaande de weekstaat van 24 april nog een kredietbedrag van f. 43,6 mln. aan geeft, is de Centrale Bank op deze datum toch overgegaan tot verhoging van het kasreservepercentage van 6 op 8 pCt., waardoor het door de banken aan te houden tegoed op een ca. f. 125 mln. hoger niveau is gebracht. De Bank

*Wat betekent
open
bewaring
van effecten
bij de Kas-Associatie*

Bewaring in brand- en inbraakvrije kluisen. Deskundige behandeling der stukken. Verzilvering van coupons en dividenden. Lichting van nieuwe coupon- en dividendbladen. Nazien van uitlatingen en aflosbaarstellingen. Voortdurende administratie. Aan- en verkopen via uw com-missionair.

KAS-ASSOCIATIE

spuistraat 172 amsterdam

Maatschappij voor Middellang Crediet N.V.

gevestigd te Amsterdam.

UITGIFTE

van

nom. f 20.000.000.- 4¼ pCt. 10-jarige obligatiën 1962

voor hoofdsom en rente onvoorwaardelijk gegarandeerd door de

AMSTERDAMSCH E BANK N.V.

in stukken van nom. f 1000.- aan toonder,

TOT DE KOERS VAN 99 pCt.

waarvan reeds nom. f 6.500.000.- obl. op inschrijvingsvoorwaarden zijn geplaatst.

De lening is aflosbaar à pari in / nagenoeg gelijke jaarlijkse termijnen, telkens op 1 Mei, voor het eerst op 1 Mei 1966.

Vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing is toegestaan vanaf 1 Mei 1966, uitsluitend op 1 Mei en wel in het jaar 1966 tot de koers van 102 %, in de jaren 1967 en 1968 tot de koers van 101½ %, in het jaar 1969 tot de koers van 101 %, daarna à pari.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op de resterende nom. f 13.500.000.- obligatiën is opengesteld op

MAANDAG 7 MEI 1962

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur.

bij haar kantoren te **Amsterdam, Rotterdam** en **'s-Gravenhage**, op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte dd. 26 April 1962.

Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten, alsmede, tot een beperkt aantal, statuten en jaarverslagen over het boekjaar 1961 van de vennootschap, zijn verkrijgbaar bij de kantoren van inschrijving.

Amsterdam, 26 April 1962.

AMSTERDAMSCH E BANK N.V.

heeft er bij deze verhoging ongetwijfeld rekening mede gehouden, dat de kwartaal-uitkering aan de gemeenten de banken in staat heeft gesteld de voorschotten af te lossen en achtte de daarna bij deze instellingen resterende liquiditeit onder de huidige omstandigheden te ruim om hiertegen geen maatregelen te nemen. Dit betekent overigens niet meer dan het herstel van de vóór 22 maart bestaande toestand.

De discontoverhoging op 25 april past in het huidige restrictieve beleid, al zou het logischer zijn geweest wanneer De Nederlandsche Bank op het ogenblik van het in werking stellen van de kredietrestrictie hiertoe zou zijn overgegaan. Naast de directe werking — de verminderde beschikbaarheid van krediet — zou een verhoging van de kredietkosten het effect hebben kunnen versterken. Destijds verzetten wellicht internationale omstandigheden en vooral de groeiende saamhangigheid tussen de centrale banken zich tegen een maatregel, die de rente zou hebben kunnen doen stijgen en een kapitaalstroom uit reeds onder druk staande landen naar ons land zou kunnen hebben geleid.

De 2 mei te houden tender van schatkistpapier staat wederom in het teken van een beleid, dat zich meer dan vroeger richt op de nivellering van de geldmarkt. Het nieuwe element is thans dat de banken een mogelijkheid wordt geboden een portefeuille op te bouwen, die in de belastingperiode 1963 afloopt. Daartoe is voor de uit te geven biljetten de gebruikelijke 17-maands termijn gekozen. Een deel van de promessen richt zich nog naar de belastingperiode 1962. De rente, die de markt zal vragen, zal hoger komen dan jarenlang gebruikelijk was, doch dit zal de animo bij de banken eerder vergroten. Veel zal nu afhangen van het toewijzingsbeleid van de Minister.

In de eerste twee maanden van het jaar hebben de banken haar buitenlandse uitzettingen verder uitgebreid, nl. met f. 184 mln. Het is zeer wel mogelijk dat in verband met de zich daarna gewijzigde marktomstandigheden in ons land en de verlaging van de swap-kosten, hieraan een einde is gekomen en zelfs een tegengestelde beweging is ingezet.

Kapitaalmarkt.

Banken doen slechts zelden een beroep op de emissie-markt. Daarom trekt het de aandacht dat in de laatste tijd enkele instellingen hiertoe overgaan. De Nederlandsche Middenstandsbank nam f. 7,3 mln. aan aandelen op (bovendien zijn bij de Staat voor eenzelfde bedrag aan-

De ondergetekende bericht, dat zij van

DINSDAG 8 MEI 1962

af ter beurse van Amsterdam zal doen verhandelen

CERTIFICATEN AAN TOONDER
vertegenwoordigende 5 gewone aandelen,
elk groot \$ 0,16 2/3 nominaal, in

MERCK & CO., Inc.

gevestigd te Rahway (N.J.).

uit te geven door het Administratiekantoor van
De Twentsche Trust-Maatschappij N.V. te Amsterdam.

De eerste koers zal worden vastgesteld op basis van de slotnotering te New York op 7 mei 1962. Deze bedroeg op 18 april 1962 \$ 87, overeenkomende met een koers Amsterdamse usance van \$ 90⁺ of f 1.624,50 per certificaat van 5 aandelen.

De opneming van de certificaten onder Rubriek II in de Officiële Prijs-courant van de Vereniging voor den Effectenhandel te Amsterdam zal worden aangevraagd.

Exemplaren van een Bericht, alsmede - tot een beperkt aantal - verslagen over het boekjaar 1961, zijn verkrijgbaar ten kantore van de ondergetekende te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage. Tevens zullen te Amsterdam de statuten van de vennootschap ter inzage liggen.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Amsterdam, 27 april 1962.

delen geplaatst) en de Crediet- en Effectenbank kondigde een emissie aan van f. 1 mln. tegen 150 pCt. Het zal niet de primaire bedoeling bij deze emissies zijn financieringsmiddelen aan te trekken. Veeleer heeft men een versterking van het zichtbare eigen vermogen in verband met het groeiende balanstotaal op het oog.

De emissie, aangekondigd door de Maatschappij voor Middellang Crediet, geschiedt daarentegen wel met financieringsdoeleinden. Men moet er een aanduiding in zien dat het middellange krediet in ons land zich nog steeds uitbreidt. De looptijd van 10 jaar past zich tot op grote hoogte aan bij de maximale termijn van de kredieten, die de M.M.C. verstrekt. Sedert na de oprichting in 1956 in dit jaar en in 1957 enige 10-jarige emissies zijn uitgegeven werd de expansie in steeds sterkere mate door het opnemen van ondershandse leningen gefinancierd. De huidige emissie brengt meer harmonie in de structuur en komt daarnaast ten dele in de plaats van de tot aflossing komende obligatieleningen en mogelijk vervallende ondershandse leningen.

Nadat de Nederlandse kapitaalmarkt enige maanden uitgiften van buitenlandse obligatieleningen had moeten ontberen, gaat De Nederlandsche Bank thans weer voor f. 150 mln. vergunningen afgeven. De kapitaalexport krijgt hierdoor een nieuwe stimulans. Het is echter allerminst zeker dat in de komende maanden kapitaalimport door verkoop van Nederlandse fondsen naar het buitenland compenserend zal optreden. Een prikkel tot renteverhoging zit dan ook in het huidige vergunningenbeleid verborgen.

Indexcijfers aandelen. (1953 : 100)	27 dec. 1961	H. & L.	19 april 1962	27 april 1962
Algemeen	410	431 — 394	402	394
Intern. concerns	566	594 — 539	550	539
Industrie	366	396 — 361	366	360
Scheepvaart	184	186 — 164	169	169
Banken	253	270 — 247	261	258
Handel enz.	160	171 — 157	161	156

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 126,70	f. 140,20	f. 139,40
Philips G.B.	984 $\frac{1}{2}$	909	876
Unilever	f. 189,70	f. 179	f. 174,60
Robeco	f. 252,50	f. 236	f. 233
Hoogovens, n.r.c.	776	965	749
A.K.U.	404 $\frac{1}{4}$	370	368 $\frac{1}{8}$
Kon. Zout/Ketjen n.r.c.	1.070	995	982
Zwanenberg-Organon	1.024	1.030	1.020
Interunie	f. 228	f. 205	f. 204
Amsterd. Bank	396	391 $\frac{1}{4}$	392

New York.

Dow Jones Industrials	731	694	672

Rentestand.

Langl. staatsobl. a)	4,12	4,22	4,28
Aand.: internationalen a)	2,83 b)	4,87	.
lokalén a)	3,55 b)	3,39	.
Disconto driemaands schatkist- papier	1 $\frac{3}{4}$	2 $\frac{1}{8}$	2 $\frac{1}{4}$

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

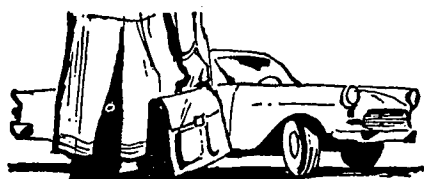
b) 19 december.

C. D. JONGMAN.

Behoeft Uw staf uitbreiding?

Verzuimt dan niet E.-S.B. voor Uw oproep in te schakelen. E.-S.B. biedt U een grote trefzekerheid, óók bij aspirant-leidinggevende functionarissen in de commerciële, administratieve of aanverwante sectoren.

Advertentie-afd. — Postbus 42 — Schiedam

waar u heengaat ...

de **minifon** gaat met u mee!

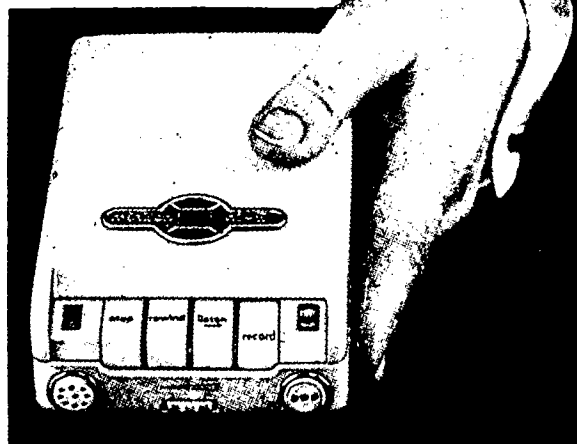
*minifon, de handige
zakdicteermachine
van 8 ons,
die - dank zij werking
op batterijen,
autoaccu of lichtnet -
overall paraat is.*

thans in 3 modellen:

Attaché voor dictaat
onderweg of op kantoor;

Attaché speciaal
voor ononderbroken
opname tot 5 uur;

HiFi ook voor perfecte
muziekopname
(tot 12.000 Hz.);

Veenman kantoormachines n.v.

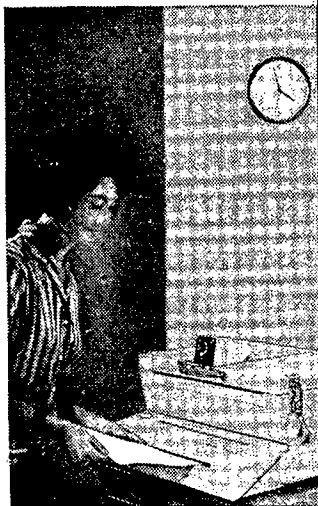
Vraag prospectus
en vermeld a.u.b. het
model waarin u belang
stelt.

Rotterdam, Goudsesingel 108, tel. (010) 120196 - Amsterdam, Keizersgracht 480, tel. (020) 33898 - Hengelo, Enschedesestraat 39, tel. (05400) 8565

E.-S.B. 2-5-1962

417

Een snelle tijd vereist snel-kopie

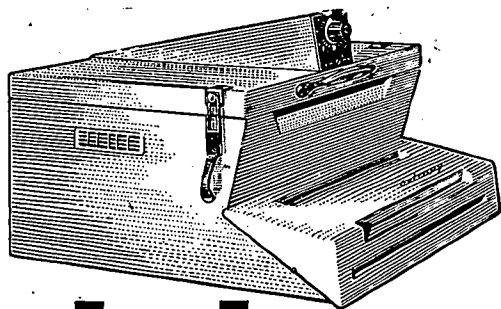

Geen urenlang nauwgezet overtypen van Uw stukken, dus ook geen misslagen, geen gevlekte of vaak onleesbare duplo's, triplo's enz. en evenmin tijdnood! Maar wél werkbeparing, snelheid en efficiëntie!

Het DALCOPY-apparaat maakt direkte kopieën in onbeperkte aantallen van al Uw waardepapieren (ook van foto's). Ongeacht inktsoort, kleur of vergeling vervaardigt U haarscherpe kopieën, die tevens een zakelijke indruk maken! Hierbij wordt slechts één soort DALCOPY-papier gebruikt.

Eenvoudige bediening. U werkt in daglicht. Geen installatiekosten - wel volledige service. Een „kantormeubel” dat past bij elk interieur.

dalcopy

NEDERLANDSCHE FOTOGRAFISCHE INDUSTRIE N.V. SOESTDUINEN
TELEFOON (02955) 2600-4951

Onze standnummer op de Efficiency-beurs is no. 43

GEMEENTE ZWOLLE

Bij de Dienst van Openbare Werken bestaat de mogelijkheid tot plaatsing van

een Bedrijfseconoom

als Hoofd van de Bedrijfseconomische Afdeling. Deze nieuwe afdeling, die bestaat uit de onderafdeling Administratie en de onderafdeling Organisatie en Efficiency (in opbouw), is een staforgaan ten behoeve van de Directeur. Van het Hoofd wordt verwacht, dat hij de afdeling zo organiseert, dat hij zowel op economisch als op administratief gebied de Directeur van advies kan dienen ter bepaling van het algemene bedrijfsbeleid en de bewaking daarvan.

Gedacht wordt aan een krachtige persoonlijkheid, met gevoel voor bedrijfsadministratie, die naast de vereiste vakkennis en ervaring, inzicht heeft in de nieuwere doelmatigheidstechnieken en de moderne opvattingen van het personeelsbeleid. Een academische graad in de economie of gelijkwaardige opleiding is vereist.

Aanstelling zal geschieden in rang van referendaris (1e klasse) afhankelijk van opleiding en ervaring.

Diegenen, die voor deze functie belangstelling hebben worden uitgenodigd hun eigenhandig geschreven sollicitatiebrieven vóór 11 mei a.s. te richten aan de Directeur Centrale Personeels Dienst, Lombardstraat 3a, Zwolle.

Discretie is verzekerd.

De Directeur van de Provinciale Planologische Dienst van Noord-Holland zoekt

enkele medewerkers

voor de afdeling Sociaal-Wetenschappelijk Onderzoek van zijn dienst.

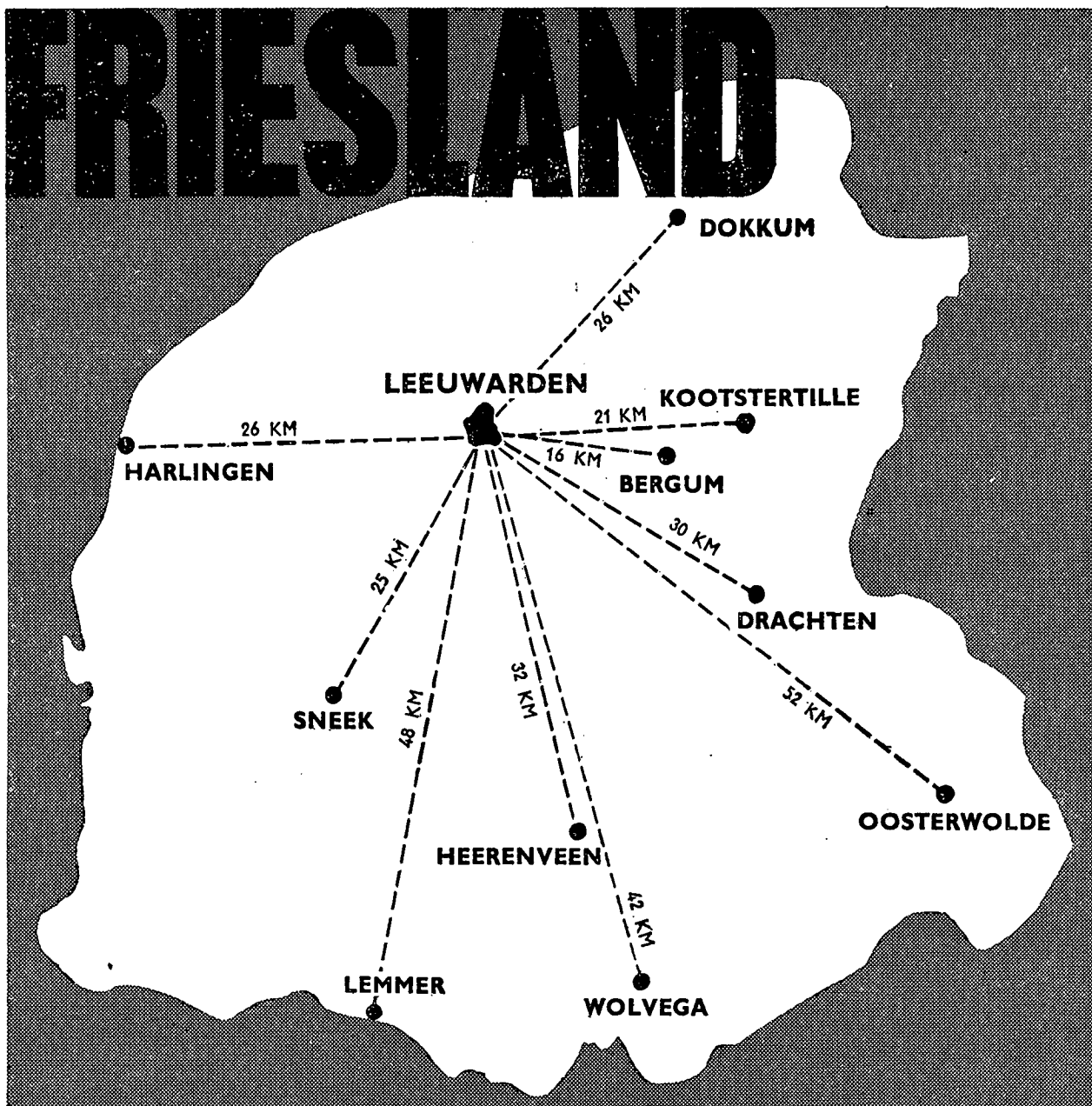
Deze afdeling is belast met het verrichten van onderzoek voor streekplannen, voor een provinciaal structuurplan en voor het opstellen van algemene richtlijnen ten behoeve van uitbreidingsplannen.

Vereisten: doctoraal examen in een der sociale wetenschappen (b.v. sociale geografie, economie, sociologie, sociale psychologie, NL IV), voorkeur voor het verrichten van toegepast wetenschappelijk onderzoek, en bereidheid tot intensief samenspel met collega's. Enige ervaring in een soortgelijke functie strekt tot aanbeveling.

Geboden wordt een interessante werkkring met mogelijkheden tot persoonlijke ontplooiing.

Voor onderzoekers is een rangenstelsel van wetenschappelijke ambtenaren in voorbereiding.

Eigenhandig geschreven brieven te richten aan de Directeur van de dienst, Zijlweg 245, Haarlem (post Overveen). Inlichtingen bij de chef van de afdeling (telefoon 02500-2 20 90, toestel 349).

een voorbeeld van geslaagde industrialisatie

Een gebied dat uit het oogpunt van industrialisatie 'jong' mag worden genoemd, zoals Friesland, biedt vele voordelen. Hier is nog een grote arbeidsreserve, hier kan men kiezen uit een keur van terreinen, hier geldt de premie- en subsidieregeling. De elf industriekernen zijn in onderling verband zorgvuldig uitgekozen, waardoor een werkelijk uitgebalanceerde industrievestiging kan worden verkregen. Zowel de onderlinge verkeersverbindingen, als de aansluiting op het grote internationale

verkeer, zijn ontworpen volgens een tracee, dat tegelijkertijd een goede ontsluiting als het voorkomen van opstoppingen verzekert.

Deze opzet houdt zowel de stichtingskosten als de exploitatiekosten van nieuwe bedrijven laag en draagt daartoe belangrijk bij tot een voorspoedige groei. *Wie zijn bedrijf in Friesland vestigde, weet dit uit ervaring.*

De ondernemer die vooruit kijkt, kijkt naar Friesland.

Dit zijn de 11 kernen: Bergum - Dokkum - Drachten - Harlingen - Heerenveen - Kootstertille (gem. Achtkarspelen) - Leeuwarden - Lemmer - Oosterwolde - Sneek - Wolvega.

Friesland kunt u bouwen

Inlichtingen: de Industrialisatie-raad der Friese Kernen, Sophialaan 1, Leeuwarden, tel. (05100) 28144-28145.

Neem nu eens dat kleine
lichtdrukapparaat:
de ,Océ'-105-combine.
Een druk op de knop en het
is klaar voor gebruik. Ja, toe
maar, neem een velletje
'Océ'-100 R-diazopapier en
leg er die brief op, waarvan
u een duplicaat wenst...
stop ze samen in het
kleine lichtdrukapparaat...
en nu nóg eens het
belichte diazopapier...
daar is uw kopie al!
Kijk eens op uw horloge...
néé, de secondenwijzer
natuurlijk: ja, twintig of
dertig seconden, daarmee
is het wel bekeken. Maar het
is dan ook kantoorlichtdruk.
Snel en...voordelig.

Océ = handelsmerk

beidt

uw tijd:

secon- den- werk

combine

Océ 105

Chemische fabriek L. van der Grinten n.v. Venlo

